

De omkering van zelfstandige naamwoord en werkwoord in samenstellingen

Het betreft een merkwaardig verschijnsel in de Nederlandse taal waarbij in samenstellingen de tweede het omgekeerde is van de eerste (19 voorbeelden):

Baardlikkend....Likkebaardend
Beentrekkend....Trekkebenend*
Bektrekkend.....Trekkebekkend*
Bekschuimend....Schuimbekkend
Halskokkend....Kokhalzend
Halsreikend....Reikhalzend
Halstrekend....Trekhalzend*
Bolknikkend....Knikkebollend
Neustrekkend....Trekneuzend*
Schouderchokkend....Schokschouderend
Schoudertrekkend....Trekshouderend*
Staartkwispelend....Kwispelstaartend
Tandenklapperend....Klappertandend
Tandenknarsend....Knarsetandend
Tandenwaterend....Watertandend
Tenenkrommend....Krommetenend
Voetschorend....Schoorvoetend
Voetstampend....Stampvoetend
Wiekklappend....Klapwiekend

Vergelijkbare omkeringen zijn: Beenbrekend....Brekebeen, Daadkrachtig....Krachtdadig, Lende(n)lam....Lamlendig, Kruisinlegje....Inlegkruisje. 'Iemand een hart onder de riem steken' 'Iemand een riem onder het hart steken'. Dit laatste helpt vast tegen een hartverzakking (!), maar Van Dale beschouwt het terecht als onjuist. In het Afrikaans worden beide uitdrukkingen echter door elkaar gebruikt.

Over 'hartverzakking' gesproken: het geeft te denken dat het Afrikaans het Nederlandse woord 'hartfalen' niet kent, maar in plaats daarvan het woord 'hartversaking' gebruikt. Zou het Nederlandse 'hartverzakking' misschien oorspronkelijk 'hartverzaking' geweest zijn? Het Nederlands kent immers het zelfstandige naamwoord 'verzaking' en het werkwoord 'verzaken', in de zin van falen en opgeven.

*Voor de gevallen waarin het werkwoord 'trekken' voorkomt, google 'trekkebekken' voor meer voorbeelden uit het WNT.

De volgende samenstellingen zijn niet in een omgekeerde volgorde te vinden:

Baanbrekend, Bloedstollend, Duimzuigend, Halsbrekend, Handenwringend, Hartbrekend, Hartverscheurend, Hoofdschuddend, Kniebuigend, Koppensnellend, Nagelbijtend, Oogluikend, Oogverblindend, Oorverdovend, Schouderophalend, Vingerwijzend en Vingerwijzing.

Casper Labuschagne, emeritus hoogleraar Rijksuniversiteit Groningen.